

Denne lista ligger i et underområde til: <http://www.hf.uib.no/i/Nordisk/navn/freg/> (ta ev. kopi til nettleseren)

Ansvarlig for innholdet: Ivar Utne, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen
ivar.utne(KRØLL)uib.no

Første gang lagt ut: 06.05.2007 20:35

Denne nettsida kan få endra adressa da både innholdet på hver enkelt nettside og hele strukturen for nettsidene om personnavn er under utvikling. For å kunne finne igjen dette, bør en ta vare på nettadressa til den overordna nettsida, oppgitt ovenfor.

NAVN FRA KASAKHSTAN OG REGLER I DEN NORSKE NAVNELOVEN:

- KJØNNBESTEMTE ENDINGER I ETTERNAVN (§ 6 2. LEDD)**
- EN AV FORELDRENS ETTERNAVN MED ENDING SOM VISER SLEKTSKAP (§ 4 1. LEDD NR. 2)**

Den viktigste målgruppa for denne framstillinga er navnesaksbehandlere ved folkeregistera og hos fylkesmennene.

Navnesaker skal avgjøres med grunnlag i lov om personnavn og Rundskriv G-20/2002 (se referanser på overordna nettside). Framstillinga nedenfor inneholder råd om hvordan navnesaker for ukrainske navn kan løses og bygger på hvordan jeg (IU) gir råd. Dersom disse råda kan komme i motsetning til de nevnte dokumenta, er det de styrende dokumenta som gjelder.

© **Opphavsrett og kopirett til denne framstillinga:** Ivar Utne. Den kan ikke distribueres i strid med åndsverksloven. Eksempler kan brukes med referanse til overskriften og forfatteren.

Land, språk og religion

Kasakhstan er en tidligere Sovjet-republikk. Landet ligger i Sentral-Asia og grenser i øst mot Kina, i sør mot flere tidligere Sovjet-republikker, i sørvest mot Det kaspiske havet, og i vest og nord mot Russland. Religiøst er halvparten muslimer og halvparten russisk ortodokse kristne. Kasakhisk og russisk språk er begge deler i bruk. Kasakhisk tilhører den tyrkiske språkfamilien, på samme måten som språka i flere av landa rundt. Ca. 30 % av befolkninga er russere.

Oversikt om aktuelle emner for navnesaker

Rammer ved høyrepil (→) i venstre marg inneholder råd om navnesaksbehandling.

- For navnesaker for folk fra Kasakhstan vil det antakelig helst være bruk for å kjenne til endinger for etternavn og mellomnavn. Dessuten kan det være mulig at noen ønsker å bruke fars fornavn som etternavn. Disse emna er omtalt nedenfor.

Dessuten kan det være tilfeller der en kan ha nytte av å vite litt om transkripsjon. Derfor er det også tatt opp nedenfor. Blant annet kan det hende noen vil endre skrivemåten fra ett transkripsjonssystem til et annet. Når det gjelder behandlinga av transkripsjonsmåter i forhold til navneloven og det norske regelverket, viser jeg til ei tilsvarende nettside om Ukraina.

Etternavnsskikk

Etternavnsskikken følger den russiske, med de mannlige endigene *-ov*, *-ev* og *-in* og de tilsvarende kvinnelige endinger *-ova*, *-eva* og *-ina*. Med noen transkripsjonssystem blir *-ev(a)* heller skrevet *-jev(a)* eller *-yev(a)*, mer om det nedenfor. Vekslinga mellom dem følger samme regler som for russisk, som vil si *-ov* etter konsonant, *-ev* (eller bl.a. *-jev*) etter palatal uttale (j-tilnærma) og *-in* etter *-a* i det navnet som endinga er lagt til. Etternavna bygger mye på fornavn, som i stor grad er muslimske, tyrkiske og persiske. Disse endingene ble innført som del av russifiseringa i Sovjetunionen. I dag ser folk i liten grad ut til å forlate dette systemet.

→ En måte å endre vekk fra de russiske endingene er å ta vekk endingene, slik at etternavna blir like fornavna de bygger på fra før russifiseringa. Dersom det er sannsynlig at den forma uten ending som en da ønsker å gå tilbake til, bør endringa i Norge kunne behandles etter § 4 1. ledd nr. 9, som er unntaksregelen om særlig tilknytning. Søkere fra Kasakhstan vil antakelig vanskelig kunne dokumentere etternavn i familien før russifiseringa tidlig på 1900-tallet. Med slik dokumentasjon kan endringa bli gjort etter § 4 1. ledd nr. 1 om etternavn eller mellomnavn for tippoldeeforeldre eller senere generasjoner.

Dette dreier seg om navn fra kulturer som ikke skiller mellom for- og etternavn, sjøl om praksisen veksler fra land til land der navna er i bruk.

Fars fornavn med ending som viser slektskap, mellomnavn

Som for russisk navneskikk er farsnavn med ending i bruk også i Kasakhstan, men endingene er ulike de russiske *-ovitsj* og *-jevna*. I Kasakhstan er de *-uly* (eller *-uli*, eller *-uli*) for menn og *-qyzy* (eller *-qızı*, eller *-qızı*) for kvinner, begge deler henta fra den tyrkiske språkfamilien, som kasakhisk språk er en del av. Disse endingene blir brukt som endinger i navn i flere språk. Fra Tyrkia kjenner vil f.eks. den beslekta endinga *-oğlu*, som betyr 'sønn', som ending i faste etternavn. På tyrkisk betyr det tilsvarende ordet *kız* 'datter', 'ugift kvinne', blant annet.

→ Disse endingene oppfyller krava til å bli brukt etter § 4 1. ledd nr. 2 i navneloven, om en av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskap. Sjøl om det tradisjonelt er fars fornavn som blir brukt, er begge foreldres fornavn likestilt etter den norske navneloven.

Kasakhiske fornavns opphav

Som nevnt blir det brukt fornavn med muslimsk tradisjon, eller navna har tyrkisk og persisk opphav i Kasakhstan. Det følger naturlig av de religiøse og språklige forholda. Noen eksempler er kvinnenavna:

Anargul (Анаргүл; persisk+persisk, *Anar+gul*),
Kalantaj (Калатай; persisk+tyrkisk, *Kalan+taj*),

Rasjma (Расйма; arabisk, *Rasima*)
Zijagul (Зиягүл; arab+pers, *Zijah+gul*).

Videre bruker nok den russiske befolkninga russiske navn. Etternavna bygger i stor grad på mannlige fornavn som har fått de russiske endingene. Dette kan vi se i etternavn, f.eks.:

<i>Amirov(a)</i>	arabisk <i>Amir</i>
<i>Musin(a), Musaev(a)</i>	arabisk <i>Musa</i>
<i>Anwarbekov(a)</i>	arabisk <i>Anwar</i> og bek-endinga fra tyrkisk
<i>Tyrghynbajov(a)</i>	to tyrkiske ledd, <i>Tyrghyn+baj</i>
<i>Bakhytzhanov</i>	to persiske ledd, <i>Bakhyt+zhan</i>
<i>Babazhanova</i>	et tyrkisk og et persisk ledd, <i>Baba+zhan</i>
<i>Khamzin</i>	arabisk <i>Hamza</i>

Eksempler på etternavn

Som nevnt har etternavna de vanligste russiske endingene.

Tabellen som kommer nedenfor inneholder eksempler. Fornavna som ligger til grunn har korte forklaringer om opphav, der "tyrk" betyr tyrkisk, "pers" persisk og "arab" arabisk. Her er utvalg med forskjellige endinger, og noen av navna har dobbelt sett med endinger, dvs. -ev/-eva og -in/-ina. Russiske navn vil følge det russiske mønsteret, og er ikke tatt med her. Hvert navn fins både på kyrillisk slik de skrives i Kasakhstan og i en vestlig transkripsjon. Transkribering blir mer omtalt nedenfor.

Tabell. Etternavn for menn og kvinner i Kasakhstan

End-	-ing	Etternavn		Fornavn som det bygger på
M	K	Menn	Kvinner	
-ov	-ova	Altynbekov	Altynbekova	Altynbek (tyrk+tyrk)
-об	-ова	Алтынбеков	Алтынбекова	Алтынбек
-ov	-ova	Azatov	Azatova	Azat (pers)
-об	-ова	Азатов	Азатова	Азат
-ov	-ova	Ajbekov	Ajbekova	Ajbek (tyrk+tyrk)
-об	-ова	Айбеков	Айбекова	Айбек
-ov	-ova	Ämirov	Ämirova	Ämir (< Amir, arab)
-об	-ова	Әміров	Әмірова	Әмір
-ov	-ova	Qasimov	Qasimova	Qasym (< Kasim, arab)
-об	-ова	Қасымов	Қасымова	Қасым
-ev	-eva	Musabayev	Musabayeva	Musabay (arab+tyrk)
-ев	-ева	Мұсабаев	Мұсабаева	Мұсабай
-ev	-eva	Turghynbaev	Turghynbaeva	Turghynbay (tyrk+tyrk)
-ев	-ева	Тұрғынбаев	Тұрғынбаева	Тұрғынбай

-ev	-eva	Musayev	Musayeva	Musa (arab)
-ев	-ева	Мұсаев	Мұсаева	Мұса
-in	-ina	Musin	Musina	
-ин	-ина	Мұсин	Мұсина	

Etter et mønster som blir brukt mye i USA, vil skrivemåtene være *-yev* og *-yeva* der tabellen har *-ev* og *-eva*. På skandinaviske språk blir ofte *-jev* og *-jeva* brukt, slik Språkrådet anbefaler for andre språk som bruker kyrillisk alfabet. Grunnen til bruken av *-y-* og *-j-* er at det blir uttalt /j/ på denne plassen bl.a. i kasakhisk og russisk.

Eksempler med fars navn med ending som viser slektskap

Her kommer en tabell for fars fornavn med ending som viser slektskap, også kalt parentonym i kommentarene til navneloven.

Tabell. Parentonym for menn og kvinner i Kasakhstan

End-	-ing	Etternavn		Fornavn som er grunnlag
M	K	Menn	Kvinner	
-uly	-qyzy	Omaruly	Omarqyzy	Omar (arab)
-ұлы	-қызы	Омарұлы	Омарқызы	Омар
		Ghaniuly	Ghaniqyzy	Ghani (< Ghani, arab)
		Ғаниұлы	Ғаниқызы	Ғани
		Musabajqyzy	Musabajqyzy	Musabaj (arab +tyrk)
		Мұсабайұлы	Мұсабайқызы	Мұсабай
		Khamzauuly	Khamzaqyzy	Khamza (< Hamza, arab)
		Хамзаұлы	Хамзақызы	Хамза

Som nevnt ovenfor, fins det også for disse endingene flere transkripsjonsmåter. Etter et system som blir mye brukt i Kasakhstan, og som er gjengitt i transkripsjonstabellen nedenfor, blir *-uly* skrevet *-uli*, som vil si en i uten prikk over, og *-qyzy* blir skrevet *-qizi*. Grunnen til dette er at uttalen ligger mellom i og ø. Dersom en skal gjengi en slik transkripsjon i norske dokumenter, bør det for de fleste formål være godt nok med *-uli* og *-qizi*. I-en uten prikk over fins i symbol-settet i tekstbehandlingssystemet Word.

Transkripsjon fra Kasakhstansk til latinsk alfabet

I Kasakhstan fins det noen kyrilliske tegn som ikke blir brukt i russisk. Det er særlig:

Kasakhstan	Omskrivinger i latinske alfabet
Ә og ә	A` og a` eller Ä og ä
Ғ og ғ	Gh og gh eller Ğ og ğ
Қ og қ	Q og q
Ң og ң	Ng og ng, men er lite i bruk
Ө og ө	O` og o` eller Ö og ö
Ү og ү	U og u
Ү og ү	U` og u` eller Ü og ü
Һ og һ	H og h
І og і	I og i

Noen av disse er i bruk i flere land som ligger nær, bl.a. i Mongolia, dels med annen omskriving. Årsaken til slike forskjeller i omskriving er ofte ulik uttale.

Dessuten blir kyrillisk Y og y skrevet om til W og w, mens den fra russisk blir skrevet om til latinsk U og u.

Videre er flere bokstaver som er mye i brukt i russisk, lite brukt i kasakhisk, og nok helst i lånord og noen innlånte navn. Det gjelder bl.a. flere av friksjonslydene Ц og ц, Ч og ч, og Щ og щ.

Nedenfor er det tatt med to system som er mye i bruk, og som en kan vente å finne i transkriberte personnavn.

Det ene er GOST B, som er mye brukt internasjonalt. Det systemet blir skrevet med tegn som er greie å finne på tastatur. For å kunne skille mellom ulike kyrilliske tegn, blir mange av tegna omskrevet til en kombinasjon av to tegn ved siden av hverandre, dvs. bokstaver eller apostrofer som er like nedoveraksenter.

Det andre systemet blir tatt i bruk av kasakhiske massemedier etter tusenårsskiftet, og skal ha fått stor utbredelse i Kasakhstan. Det blir bl.a. brukt noe på internett og e-post.

I framstillinga ovenfor har jeg ikke brukt noen av disse systema helt rendyrka. Jeg har lagt vekt på hva som vil være i bruk mot engelsk og engelsk-amerikansk, fordi navna nok oftest får slik omskriving i Vesten. Det innebærer at den viktigste forskjellen fra GOST B-systemet er at jeg har unngått apostrofer.

I de tilfella transkripsjonssystema bruker latinske tegn som ikke er i det norske alfabetet, bør en kunne bruke den hovedbokstaven som er nærmest i utseende.

Kyrillisk Kasakhstan	GOST B, Brukt internasjonalt	Internett i Kasakhstan	Transkripsjon brukt ovenfor	Alternativer, norske og andre
А а	A a	A a	A a	
Ә ә	A` ,a`	Ä ä	Ä ä	A a
Б б	B b	B b	B b	
В в	V v	V v	V v	
Г г	G g	G g	G g	
Ғ ғ	Gh gh	Ğ ğ	Gh gh	G g
Д д	D d	D d	D d	
Е е	E e	E e	E e (+ ye/je)	e / je (regler)
Ё ё	Yo yo	Yo yo	Yo yo	Jo jo
Ж ж	Zh zh	J j	Zh zh	Zj zj
З з	Z z	Z z	Z z	
И и	I` ,i`	İ i	İ i (li)	
Й й	J j	Y y (Y` ,y`)	J j	
К к	K k	K k	K k	
Қ қ	Q q	Q q	Q q	K k
Л л	L l	L l	L l	
М м	M m	M m	M m	
Н н	N n	N n	N n	
Ң ң	Ng ng	Ñ ñ	Ng ng	
О о	O o	O o	O o	
Ө ө	O` ,o`	Ö ö	Ö ö	O o
П п	P p	P p	P p	

Р р	Р р	Р р	Р р	
С с	С с	С с	С с	
Т т	Т т	Т т	Т т	
У у	У у	У у	У у	
Ү ү	У u	У u	У u	
Ү ү	U` ,u`	Ü ü	Ü ü	U u, U` ,u`
Ф ф	F f	F f	F f	
Х х	X x, Kh kh	X x	X x	H h
Һ һ	H h	H h	H h	
Ц ц	Cz cz, C c	C c	Cz cz, C c	Ts ts
Ч ч	Ch ch	Ç ç	Ch ch)	Ç ç , Tsj tsj
Ш ш	Sh sh	Ş ş	Sh sh	Sj sj
Щ щ	Shsh shsh	Şş şş	Shsh shsh	Sjtsj sjtsj
Ъ ъ	(ikke noe)	(")	(ikke noe)	
Ы ы	Y y	I ı	Y y	I ı
І і	I i	I i	I i	
Ь ь	`	(ikke noe)	(ikke noe)	
Э э	E e	E e (..)	E e	E` , e`
Ю ю	Yu yu	Yu yu	Yu yu	Ju ju
Я я	Ya ya	Ya ya	Ya ya	Ja ja

Kilder

Denne framstillinga bygger dels på et navneleksikon fra Kasakhstan, forskjellige informasjon om transkribering, og mye kontroll med hva som i praksis blir brukt på interenett.

Navneleksikon:

- Fornavn, farsnavn med endinger som viser slektskap og etternavn er henta fra: Kazak Esimderi, av T. Zhanuzaqov & Q. Esbaeva. Alma Ata 1988. [Navneleksikon, Kasakisk og russisk tekst.]

Materiale om transkripsjon er henta mest fra Wikipedia, fra FNs systemer for transkribering av stedsnavn, og Språkrådets nettsider om transkribering

- http://en.wikipedia.org/wiki/Kazakh_alphabet

- den russiske rettsida det er vist videre til fra wikipedia-artikkelen ovenfor

- http://www.eki.ee/wgrs/wgr06_9.htm (Meeting of UNGEGN Working Group on Romanization Systems Tallinn, 9–10 October, 2006)

- http://www.sprakrad.no/Ordboeker/Andre/Transkripsjon_av_kyrillisk_og_nygresk/

Se også omtalen av transkripsjon på den tilsvarende nettsida om etternavn i Ukraina.